

2 skyrius. Prisistatymas

Šiame skyriuje nagrinėjama, kokią įtaką mūsų kultūrinė kilmė daro tam, kaip suprantame žmonių elgesį, emocijas ir patiriamą emocinį sunkumą.

Taip pat skatinama apmąstyti, kokią įtaką mūsų prielaidos gali turėti bendravimui psichikos sveikatos temomis.

2 SKYRIUS. Kultūrinės perspektyvos ir prielaidos

20

Norėdami suprasti, kodėl kultūrinė kompetencija psichikos sveikatos srityje yra svarbi dirbant su migrantais ir pabėgėliais, pirmiausia turime pažvelgti į tai, kaip mūsų pačių ir kitų žmonių **kultūrinė kilmė** formuoja mūsų požiūrį į pasaulį ir mūsų elgesį.

Kultūra nėra tik tai, ką turi „**kiti**“. Ji taip pat daro didelę įtaką mūsų pačių interpretacijoms ir lūkesčiams.

Šiame skyriuje nagrinėsime:

- kaip kultūra veikia tarsi „**lęšiai**“, per kuriuos suvokiame žmonių elgesį;
- matomosios ir giluminės kultūros skirtumus, pasitelkiant ledkalnio metaforą;
- kaip mūsų pačių prielaidos veikia mokymą, mokymąsi ir profesinę praktiką;
- kodėl **nepatikrintos prielaidos** gali lemti nesusipratimus, stereotipus ir pasitikėjimo praradimą;
- kaip refleksinė praktika gali padėti pereiti nuo **etnocentrinių** prie **etnoreliatyvių** pozicijų.

Etnoreliatyvumas – tai perspektyva, pagal kurią kultūriniai skirtumai pripažįstami ir vertinami kaip pagrįsti ir prasmingi, pripažįstant, kad sava kultūra yra tik vienas iš daugelio galimų gyvenimo būdų.

Jis yra priešingas **etnocentrizmui**, kai kitos kultūros vertinamos pagal savo kultūros normas ir laikomos menkesnėmis.

2 SKYRIUS. Kultūra kaip „lėšiai“

Kultūrą galima suprasti kaip **lėšius** – ji filtruoja tai, ką pastebime, kaip tai interpretuojame ir kaip į tai reaguojame. Tai reiškia, kad nė vienas mūsų suvokimas nėra visiškai „**neutralus**“. Mūsų auklėjimas, vertybės ir patirtis daro įtaką tam, kokią prasmę suteikiame žmonių elgesiui.

Pavyzdžiui, tyla klasėje vienoje kultūroje gali būti suprantama kaip įsitraukimo stoka, o kitoje – kaip pagarbos ženklas. Panašiai ir tiesioginis akių kontaktas viename kontekste gali būti laikomas pasitikėjimo savimi ženklu, o kitame – nepagarbos išraiška.

Suvokimas, kad į pasaulį visada žvelgiame per **kultūrinius lėšius**, padeda mums kelti klausimus apie savo prielaidas ir išvengti klaidingų interpretacijų.

2 SKYRIUS. Svarbūs ir mūsų pačių kultūriniai „lėšiai“

Lengva sutelkti dėmesį tik į kitų žmonių kultūrinę kilmę, tačiau ne mažiau svarbios yra ir mūsų pačių prielaidos. Mes, kaip švietėjai ir specialistai, taip pat turime lūkesčių ir tam tikrų **savaime suprantamų nuostatų**, kurias suformavo mūsų kultūra. Jos daro įtaką tam, kaip interpretuojame žmonių elgesį ir kaip į jį reaguojame.

Šiame kontekste naudingas yra **Miltono Bennetto sukurtas Tarpkultūrinio jautrumo raidos modelis (Developmental Model of Intercultural Sensitivity – DMIS)**.

Jame aprašoma raida nuo **etnocentrinių** etapų (kai sava kultūra laikoma pagrindiniu atskaitos tašku, o kitos kultūros vertinamos pagal ją) iki **etnoreliatyvių** etapų (kai pripažįstama, kad skirtingos kultūrinės perspektyvos gali būti pagrįstos ir priimtinos).

Iš esmės Miltono Bennetto modelis skatina pereiti nuo savo kultūros laikymo „**norma**“ (etnocentrizmas) prie pripažinimo, kad gali egzistuoti kelios vienodai pagrįstos kultūrinės perspektyvos (**etnoreliatyvumas**).

2 skyrius. Praktinės pasekmės

Kai kultūrinės prielaidos lieka **nepatikrintos**, jos gali kelti reikšmingų pavojų:

- **Stereotipai.** Vietoj to, kad matytume žmogų kaip asmenybę, galime remtis griežtais apibendrinimais.
- **Klaidinga interpretacija.** Pavyzdžiui, tylą galime interpretuoti kaip neįsitraukimą, nors iš tikrųjų ją gali lemti kultūrinis santūrumas.
- **Pasitikėjimo praradimas.** Besimokantieji ar klientai gali pasijusti nesuprasti ar vertinami, todėl mažiau linkę aktyviai dalyvauti ar atvirai dalytis savo mintimis ir patirtimi.

Šie pavojai rodo, kad **kultūrinis savęs pažinimas nėra pasirenkamas**. Jis yra būtina tikslios, pagarbios ir veiksmingos praktikos sąlyga.

Pavyzdys

Įsivaizduokite studentą, kuris per diskusijas klasėje beveik nekalba.

Vienoje kultūroje tai gali būti suprantama kaip susidomėjimo ar motyvacijos stoka.

Kitoje kultūroje tai gali būti pagarbos mokytojo autoritetui ženklas arba pageidaujamas mokymosi būdas – klausantis ir apmąstant.

Elgesys išlieka toks pats, tačiau jo interpretacija keičiasi priklausomai nuo „**lęšių**“, per kuriuos į jį žvelgiame.

Mūsų atsakomybė – stabtelėti ir paklausti: „Kokie dar galimi šio elgesio paaiškinimai?“